

нений зовнішньої середовища, агресивно змінюються під впливом глобалізаційних процесів, і в відповідності до стратегії його розвитку, що вимагає розробки її методології.

Ще одним актуальним аспектом проведення реструктуризації промислових підприємств є соціально орієнтована реструктуризація. Як показав аналіз публікацій авторів, більшість дослідників визначають її як практично-перетворюючу діяльність, включаючу методи і прийоми, засновані на принципах соціально-етическої концепції маркетингу. Основною ідеєю такої реструктуризації є задоволення соціальних потреб всіх членів суспільства, учасників ринку і суспільства в цілому [6].

В зарубіжних країнах реструктуризація зачіпає не тільки економічну складову діяльності підприємств, але й соціальну. В українській літературі можна зустріти такі види реструктуризації, як «соціальна реструктуризація» або «реструктуризація трудових ресурсів». Як правило, під їх проведенням розуміються трансформаційні процеси в області трудових ресурсів: зміна структури управління персоналом, кадрового складу, стимулювання персоналу.

В теперішній час, в умовах вступлення України в ВТО, що веде за собою зростання конкуренції, посилення вимог до випускаємої продукції, необхідно звернутися до соціальних аспектів діяльності підприємств. По нашому мнению, ре-

шення визначеного ряду соціальних питань дозволить підприємствам якісно підвищити ефективність їх діяльності, зміцнити імідж, привабити нових споживачів за рахунок випуску якісної, екологічної і безпечної продукції. В таких умовах, актуальним є проведення соціально орієнтованої реструктуризації, особливо актуальною для підприємств харчової промисловості, і направленою на задоволення соціальних потребностей промислового підприємства, споживачів і суспільства, яка націлена на переорієнтацію діяльності підприємств з чисто економічної на соціально-економічну, на збереження конкурентоспроможності підприємства, підвищення соціальної і економічної ефективності його діяльності. Інструменти проведення соціально орієнтованої реструктуризації, по нашому мнению, виходять за межі соціально-етического маркетингу і вимагають розробки методик її проведення.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило обґрунтувати необхідність проведення реструктуризації промислових підприємств і виділити такі актуальні її види, як імпаритетну і соціально орієнтовану, що дозволяють зберегти ефективність і соціальні аспекти діяльності і конкурентоспроможність національного товаропроизводителя в умовах жорсткої конкуренції на внутрішньому ринку України після закінчення перехідного періоду вступлення її в ВТО.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Україна і ВТО // Міністерство промислової політики, транспорту, зв'язі, топливно-енергетического комплексу Автономної республіки Крим. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.minindustry.crimea-portal.gov.ua/rus/index.php>.
2. Шлафман Н. Л. Механізми регулювання розвитку підприємницького сектору : монографія / Н. Л. Шлафман. – Херсон : ХНТУ, ІПРЕД НАН України, 2010. – 284 с.
3. Статистическі дані про зовнішньоекономічну діяльність України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Country=UA&Language=F>.
4. Тарасова Т. Ф. Теоретическі і методологіческі основи управління витратами і результатами діяльності організацій: монографія / Т. Ф. Тарасова. – Белгород : Кооперативне освітання, 2007. – 229 с.
5. Скляр Е. Н. Теоретическі основи проведення соціально відповідальної реструктуризації промислового підприємства в кризових умовах / Е. Н. Скляр, К. В. Швыгова // Вестник Брянського державного технічного університету. – Брянск : Видавництво БГТУ, 2009. – № 4(24). – С. 107-112.
6. Короткова Т. Л. К оцінці економічних і соціальних реформ в країнах СНГ. [Електронний ресурс] / Т. Л. Короткова // Проблеми сучасної економіки. – 2011. – № 3(19). – Режим доступу до журналу : <http://www.m-economy.ru>.

УДК 658.5:005.63

ВІДОМЕНКО І.О., канд. екон. наук, доцент, КОВЕРНЕГА Т.А., студ., ШЕКЕРА С.С., студ.
Одеська національна академія харчових технологій

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена аналізу основних техніко-економічних показників діяльності підприємства. Автори розглядають показники і показують достоїнства і недоліки вживання цих показників в умовах ринкової економіки України.

Ключові слова: основні техніко-економічні показники діяльності підприємства, ефективність викорис-

тання виробничих ресурсів.

The article discusses the advantages and disadvantages of the main technical and economic indicators of financial and business enterprises, and are indicators of who should give up because of incorrect interpretation and subjectivity.

Keywords: basic technical and economic performance of enterprises, the efficiency of production resources.

Вступ. Реформування економіки України в останні два десятиріччя привело до кардинальних змін в системі функціонування виробничої сфери і в методах управління підприємствами. Стара командно-адміністративна система управління підприємствами перестала відповідати новим реаліям ринкової економіки. Реформовані державні та новостворені комерційні суб'єкти господарської діяльності почали використовувати у своїй практиці ринкові правила управління і звітності, що впроваджувалися новою економічно-правовою політикою самостійної України. Проте, специфічні властивості кожної галузі економіки, особливості кожного підприємства та його управлінської команди - все це створює ряд внутрішньоуправлінських та обліково-аналітичних проблем, які не можуть бути просто вирішені в рамках загальноприйнятої методології.

Розгляд і вирішення методологічних питань економічного аналізу та впровадження ефективних методик аналізу у практику - необхідна умова успішної діяльності підприємств в умовах ринкової економіки. Вказані питання у різних аспектах висвітлено в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів: У. Петі, А. Сміта, Д. Рікардо, М.І. Баканова, А.Д. Шеремета, С.Б. Барнгольца, В.Ф. Палія, І.І. Каракоза, А.Г. Загороднього, А.В. Черепа, С.А. Єршова, І.Н. Саннікової, В.Н. Стась, О. І. Эргардт [1-5] та інших.

Разом з тим, за останній час було розроблено та запропоновано таку кількість різних показників і коефіцієнтів, що пересічний фахівець на українському підприємстві почувається дезорієнтованим, крім того, кожен з показників має декілька методів розрахунку, що теж не додає цим показникам привабливості, а враховуючи, що деякі показники були запропоновані економістами ще за часів Радянського Союзу, вони не викликають у сучасних фахівців особливого ентузіазму та бажання їх планувати і контролювати. Все це призводить до втрати актуальності та зменшення практичного значення існуючої системи техніко-економічних показників діяльності підприємства. Необхідність вирішення цих питань обумовили тематику даного наукового дослідження.

Постановка завдання. Мета даної статті - визначення актуальності та практичної значущості основних техніко-економічних показників діяльності підприємства, а також обґрунтування етапів формування нової системи показників.

Результати. Аналіз і діагностика фінансово-господарської діяльності відноситься до циклу загальнопрофесійних знань та навиків. Кваліфікований економіст повинен володіти сучасними методами економічних досліджень, методикою комплексного економічного аналізу, майстерністю точного, своєчасного, всебічного аналізу результатів господарської діяльності з метою об'єктивної оцінки її результатів і

подальшого її розвитку і вдосконалення.

До найважливіших завдань аналізу відносять [3-4]:

1) забезпечення науково-економічної обґрунтованості планів діяльності підприємства. В даний час система планування багатьох підприємств порушена, відсутнє єдине поняття плану діяльності підприємства. Проте економічний аналіз є науковою базою складання бізнес-плану, плану фінансового оздоровлення, плану виробничо-господарської діяльності;

2) об'єктивне і всебічне дослідження якості виконання планів підприємства;

3) визначення економічної ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;

4) виявлення і оцінка внутрішніх виробничих резервів підвищення ефективності діяльності підприємства;

5) оцінка стану підприємства з метою діагностики і запобігання його банкрутству.

Споживачами інформації, що є результатом аналізу, виступають, як правило, власники підприємства, його адміністрація і потенційні інвестори.

Враховуючи завдання, що ставляться до аналізу, та споживачів інформації, для яких він проводиться, проаналізуємо існуючу систему техніко-економічних показників діяльності підприємства на предмет актуальності і практичної значущості, тобто проаналізуємо їх відповідність цим завданням та їх необхідність для замовників аналізу.

Оскільки одним із завдань є «Визначення економічної ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів», тому проаналізуємо основні показники ефективності для цих трьох видів ресурсів, а саме – основних засобів, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Основні засоби.

Основні засоби можна описати за допомогою різних показників: показників руху (коефіцієнти оновлення, вибуття та приросту), показників технічного стану (коефіцієнтів зносу, придатності), показників ефективності використання основних засобів (показники фондоддачі, фондоємності та фондорентабельності), а також показників використання виробничої потужності (коефіцієнти використання виробничої потужності) [1, 4-5].

Технічний рівень основних фондів характеризує віковий склад устаткування. Це дає можливість виявити застаріле устаткування, яке вимагає заміни. Крім того, на етапі оцінки руху і технічного стану основних фондів перевіряється виконання плану по впровадженню нової техніки, введенню в дію нових об'єктів, ремонту основних засобів. Таким чином, показники руху та технічного стану повністю відпо-

відають завданням, які ставляться до економічного аналізу і є необхідними для власників та інвесторів підприємства, оскільки від використання основних засобів та їх стану залежить вартість підприємства на ринку.

Фондовіддача відображає дохідність використання основних засобів, що беруть участь у виробництві та реалізації продукції, характеризує обсяг виробленої продукції в розрахунку на одиницю вартості основних засобів. Цікаво, що на нових підприємствах через високу середньорічну вартість основних засобів, фондовіддача може бути значно нижчою, ніж на старих підприємствах з майже амортизованою вартістю основних засобів, незважаючи на те, що обсяги виробництва продукції на нових підприємствах можуть бути значно вищими, ніж на старих підприємствах. Цей показник також не дозволить з'ясувати ефективності використання основних засобів, оскільки високий показник обсягів продукції у вартісному виразі не гарантує прибутковості підприємства. У зв'язку з цим виникає гостре питання об'єктивності даного показника. Крім того, цей показник в багатьох випадках не показує стану підприємства і, таким чином, суперечить завданням аналізу, втрачаючи при цьому практичне значення та актуальність.

Зворотним до фондовіддачі показником є показник фондоемності, тому він теж має ті ж вади, що й показник фондовіддачі.

Показник фондорентабельності є більш об'єктивним показником ефективності використання основних засобів, ніж два попередніх, оскільки базується на прибутку, а не на доходах від реалізації (обсягах виробництва), однак, як і фондовіддача не є об'єктивним показником через середньорічну вартість основних засобів.

Показники використання виробничої потужності є зрозумілими для будь кого, є дійсно актуальними, оскільки не базуються на вартості основних засобів та продукції, використовуються на усіх підприємствах.

Матеріальні ресурси.

В процесі споживання матеріальних ресурсів

у виробництві відбувається їх трансформація в матеріальні витрати, тому рівень їх використання визначається через показники, обчислені виходячи з суми матеріальних витрат. Для оцінки ефективності матеріальних ресурсів використовується система узагальнювальних та приватних і питомих показників (матеріаломісткість, матеріаловіддача, паливоємність і енергоємність, напівфабрикатоємність, питома матеріаломісткість тощо) [2-3].

Враховуючи, що в основі розрахунку показників покладено матеріальні витрати, які розглядаються в складі аналізу собівартості, до речі, навіть в розрізі кожної їх складової, тому доцільність окремого їх розгляду - під великим питанням.

Трудові ресурси.

Трудові ресурси описуються за допомогою показників: продуктивність, середній тарифний розряд, коефіцієнтів обігу з приймання, обігу з вибуття, плинності кадрів та постійності кадрів, трудомісткість, темпи зростання продуктивності та заробітної плати тощо [2-3].

Показники: середній тарифний розряд, коефіцієнти обігу з приймання, обігу з вибуття, плинності кадрів та постійності кадрів, характеризують якість та кількість трудових ресурсів підприємства й відображають результати кадрової політики, в той час, як продуктивність, трудомісткість, темпи зростання продуктивності та заробітної плати мають високу залежність від зовнішніх факторів (від попиту на продукцію, цін на неї, від рівня мінімальної заробітної плати в країні та ін.). У зв'язку з цим багато підприємств відмовляється від використання показників продуктивності і трудомісткість та робить акценти на першій групі показників.

Фінансові ресурси.

Розглядаючи показники даної групи, необхідно визначити кого, насамперед, будуть цікавити ці показники (табл. 1), так як фінанси на підприємстві грають велику роль: дефіцит фінансів тягне за собою борги тощо.

Таблиця 1

Адресність фінансових показників

Показники	Суб'єкти
Рентабельність власного капіталу; фінансова стійкість підприємства	Власник підприємства/акціонери підприємства
Фінансовий стан/результати підприємства	Кадри підприємства, власник
Платоспроможність	Постачальники
Кредитоспроможність; ліквідність	Кредитори
Фінансова стійкість; інвестиційна привабливість	Інвестори, власник
Фінансовий стан підприємства	Конкуренти; контактна аудиторія (аудитори, фондові біржі тощо)
Фінансова звітність	Державні перевіряючі інстанції

Виходячи з табл. 1 можна зробити висновок, що всі показники, які відносяться до характеристики фінансового стану підприємства, є обов'язковими для розрахунку.

Економісти та бухгалтери проводять багато розрахунків для оцінки ефективності роботи підприємства, для виявлення найбільш важливих аспектів і найбільш слабких позицій в поточній діяльності підприємства. Однак деякі показники досить суб'єктивно відображають стан речей, що призводить до прийняття невірних управлінських рішень. Враховуючи це, виникає необхідність у формуванні нової системи техніко-економічних показників діяльності підприємства з врахуванням специфіки галузі. Ця необхідність назріває не лише через розвиток теорії аналізу, а й через зміну вимог з боку підприємств.

Для підтвердження цієї думки на підприємства, які мають потужності для переробки зерна, було розіслано анкети. В анкеті було сформульовано питання стосовно практики проведення на підприємствах економічного аналізу та стосовно процедури планування діяльності цих підприємств.

Загальна кількість розісланих анкет склала 43 шт. Відповіді отримано на 37 анкет, тому в якості респондентів виступають 37 підприємств різних форм власності та з різними обсягами діяльності. Це складає 86,05% усіх учасників опитування, таким чином, можна вважати, що поріг достовірності було досягнуто.

Аналіз потужностей та форм власності комбінатів хлібопродуктів, які стали учасниками опитування, дозволяє класифікувати підприємства на малі, середні та великі. Крім того, було згруповано підприємства на державні та приватні. Така класифікація проведена з метою визначення залежності вимог до критеріїв прийняття управлінських рішень від величини підприємства та форми власності.

Загальна кількість державних підприємств – 25, тобто 67,57% підприємств-учасників анкетування. Приватні підприємства складають 32,43% респондентів.

Більшість державних підприємств (19 з 25 підприємств, або 76%) – це середні та великі підприємства, малі підприємства серед державних підприємств складають лише 24%. Приватні підприємства – навпаки - здебільшого малі (10 підприємств з 12) і лише 2 підприємства з приватних – мають середню та

велику потужність.

На питання з якою періодичністю здійснюється аналіз діяльності підприємства за показниками фондовіддача, фондоємність, матеріалоємність – 59,46% (22 респонденти з 37) відповіли, що не використовують ці показники останні 3-4 роки, від показника трудомісткість відмовилось близько 30% (11 респондентів з 37). Слід відзначити, що серед тих, хто відмовився від зайвих розрахунків – 11 приватних підприємств малої та середньої потужності та 11 підприємств державної форми власності (8 підприємств середньої та великої потужності та 3 малі підприємства). Таким чином, можна стверджувати, що не лише приватні та малі підприємства відмовляються від цих показників через брак персоналу, який би займався такими розрахунками, а й державні та великі підприємства змістили акценти з надмірно детального аналізу на планування діяльності підприємства.

Висновки. Таким чином, виникає потреба в розробці нової системи техніко-економічних показників діяльності підприємств, яка б зменшила негативні аспекти, що є на даний момент в практиці управління борошномельними підприємствами, а також в розробці рекомендацій щодо використання найбільш ефективних для даної галузі методів розрахунку основних техніко-економічних показників діяльності підприємств, які сформують цю систему.

Розробка такої системи техніко-економічних показників діяльності борошномельних підприємств пов'язана з вирішенням наступних проблем.

1. Визначення основних управлінських рішень, які найбільш часто приймаються на борошномельних підприємствах.
2. Визначення критеріїв (показників), за якими приймаються ці рішення.
3. Вибір методу розрахунку визначених критеріїв (показників).
4. Формування нормативних значень обраних критеріїв (показників).
5. Формування системи додаткових «симптомних» показників з визначенням методів та строків їх розрахунку.

Вирішення вищезазначених проблем дозволить створити передумови для прийняття ефективних управлінських рішень, а як наслідок, підвищити конкурентоспроможність підприємств та забезпечити стаке зростання економіки в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Економічний аналіз / За ред. проф. Загороднього А. Г. : 3-тє вид, перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 487 с.
2. Череп А. В. Економічний аналіз : навч. посібник. / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2006. - 160 с.
3. Ершова С. А. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебное пособие / С. А. Ершова. - СПбГАСУ. – СПб., 2007. – 155 с.
4. Санникова И. Н. Комплексный экономический анализ : учебн. пособие / И. Н. Санникова, В. Н. Стась, О. И. Эргардт. – Барнаул, 2003. - 168 с.
5. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа: учебник. / А. Д. Шеремет. – 2-е изд., доп. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 366 с.

